

Luonto- ja ympäristökasvatus sekä ympäristötietoisuuden edistäminen Metsähallituksen Luontopalveluissa

Sisältö

Luonto- ja ympäristökasvatus	
Luontopalveluissa	2
Tavoitteet.....	3
Perusviestit	5
Kohderyhmät.....	5
Menetelmät.....	6
Mittarit.....	6
Liitteet	7

Kuva: Mika Honkalinna

Tehtävämme luonto- ja ympäristökasvatuksessa

- on lisätä kansalaisten ymmärrystä hoitamistamme kohteista ja niiden arvoista
- saada heidät lähtemään turvallisesti luontoon luonto- ja kulttuuriarvoja sekä toisia retkeilijöitä kunnioittaen.

Tämä lisää heidän hyvinvointiaan, lujittaa luontosuhdetta, aikaansaa tunnekokemuksia sekä kannustaa toimimaan luontomme suojelun puolesta.

Luonto- ja ympäristökasvatus Luontopalveluissa

Tämän koosteen tarkoitus on kertoa, miten Luontopalveluissa toteutamme luonto- ja ympäristökasvatusta. Kooste on tarkoitettu kaikkien Luontopalvelujen eri prosessien käyttöön, eikä keskity pelkästään tiettyyn osa-alueeseen toiminnassamme. Koosteessa on kerätty yhteen eri menetelmiä, kohderyhmiä ja tavoitteita. Niitä tarkasteltaessa tulee huomioida liittymäkohdat kunkin omaan työhön ja oman alueen vahvuuksiin.

Luonto- ja ympäristökasvatusta kehitetään alueiden luonteen, sijainnin, suojelun tavoitteiden ja opastuksen kysynnän mukaisesti ottaen huomioon alueiden mahdollisuudet ja mahdolliset rajoitukset. Lisäksi on tarpeen kehittää luonto- ja ympäristökasvatuksellista työtettä, jotta tunnistetaan ne kohdat, joissa voidaan tukea ympäristökasvatuk-

sen tavoitteisiin pääsemistä esim. maasto-opasteilla, digitaalisilla ratkaisuilla ja tiedolla ohjaamisella lupaprosesseissa. Metsähallituksen Luontopalvelut toteuttaa luonto- ja ympäristökasvatus-tehtäväänsä osana ympäristöhallintoa ja kantaa ympäristökasvatusvastuuta poliittisten ohjelmien ja sopimusten sekä kansallisten strategioiden toteuttamisessa.

Luonto- ja ympäristökasvatus ohjaa kestävään, luontoa säästävään ja toisia huomioonottavaan luonnossa liikkumiseen ja vastuulliseen käyttäytymiseen kohteillamme. Luonto- ja ympäristökasvatuksen avulla alueiden kävijät ymmärtävät paremmin luonnon ja ihmisen vuorovaikutuksen, luonnon- ja kulttuuri-perinnönsuojelun merkityksen ja saavat aineksia oman elämäntapansa muuttamiseen kestävämmäksi.

Kävijöitä kannustetaan ja opastetaan kaikkien aistien käyttöön sekä kiireettömään havainnoimiseen ja huomaamiseen, ympäristöherkkyyteen. Luonnon ilmiöiden ymmärtäminen antaa omakohtaiselle luontosuhteelle syvyyttä. Se edistää suojelulle myönteisten asenteiden, arvojen ja käyttäytymisen omaksumista

Luonto- ja ympäristökasvatus on tulkintaa, joka lisää ihmisten ymmärrystä luontoarvoista, kulttuuriperinnöstä, luonnonilmiöistä ja -prosesseista sekä muutoksesta luonnossa.

Se luo

kokonaisuuksia ja pyrkii herättämään kuulijan mielenkiinnon ja tunne-elämyksen.

Se ohjaa

ja innostaa kävijöitä hankkimaan myönteisiä luontokokemuksia ja ymmärtämään, miksi tarvitsemme luonnonmonimuotoisuutta ja kuinka se hyödyttää meitä jokaista.

Se saa

luonto- ja perinnekohteet elämään ja luo tarinan, johon eläytyä.

Tavoitteet

Antaa perustiedot alueista

- kertoa ja kuvata alueen luontoarvoja, alueen ominaispiirteitä ja luonnon toimintaa
- kertoa erilaisista luonnossa liikkumisen mahdollisuuksista, reiteistä ja palvelurakenteista sekä alueiden virkistyskäyttöä tukevista palveluista
- kertoa alueen sääolosuhteista, tarvittavista varusteista, alueella liikkujista, elinkeinoista, havaituista eläimistä, linnuista, alueen ekologisista arvoista ja varmistaa asiakasturvallisuus

Edistää luonnon- ja kulttuuriperinnön suojelua

- kertoa, millaista luonnon ja kulttuuriperinnön suojelutyötä tehdään, miksi sitä tehdään, kuka tekee, kuinka paljon, miten sitä voi tukea ja miten siihen voi osallistua
- ohjata kävijöitä ympäristöä säästävään luonnossa liikkumiseen, retkietiketin noudattamiseen ja kestävän luontomatkailun periaatteiden noudattamiseen ja tehdä tunnetuksi suomalaista luontoa ja kulttuuriperintöä

Syventää kävijöiden luonto- ja kulttuurielämyksiä ja luonnontuntemusta

- kertoa laajemmista luonnon prosesseista ja asiayhteyksistä, jotta ihmiset osaavat koota ja suhteuttaa esimerkit ja sirpaletiedot omakohtaisesti käsitettäväiksi kokonaisuuksiksi ja liittää ne ekologiin perusasioihin ja ihmisen toimintaan
- kannustaa ja opastaa kaikkien aistien käyttöön sekä kiireettömään havainnoimiseen ja huomaamiseen, mikä syventää luonnosta saatavaa tunnekokemusta
- tarjota välineitä luonnon, sen lajien, elinpaikkojen ja toiminnan tuntemiseen ja siitä iloitsemiseen

Antaa aineksia

ympäristövastuulliseen ja aktiiviseen kansalaiskäyttämiseen

- tehdä luonnonsuojelusta yhteinen asia
- osoittaa keinoja sekä yksilön että yhteisön tasolla luonnonsuojelun edistämiseen
- lisätä empaattisuutta.

Luonto- ja ympäristökasvatus voi olla esimerkiksi:

Retkeilyneuvontaa:

Retkeilijä saa riittävät tiedot liikkua luonnossa turvallisesti ja alueen säännöt tuntien sekä kestävyiden periaatteet huomioiden.

Toteuttaja: Kaikki asiakaspalvelu- ja kenttätöitä tekevät

Opastusta:

Kohteiden erityisistä luontoarvoista ja kohteen kulttuuriperinnöstä kertomista web-sivuillamme, luontokeskusten näyttelyissä ja asiakaspalvelussa, polkujen kohdeopasteissa tai luontokeskusten ja matkailuyrittäjien opastetuilla retkillä.

Toteuttaja: Kaikki Luontopalvelujen työntekijät

Luonnonhoitotöitä ja palvelurakenteiden suunnittelua sekä ylläpitoa:

Osallistamme asiakkaita luonnonhoitoon ja viestimme suojelutoimista eri kanavissa. Ohjaamme palvelurakenteilla ja viestinnällä kestäväan retkeilyyn. Asetamme tavoitteet hoito- ja käyttösuunnitelmissa. Kannustamme luonnon hoidon yrittäjyyteen.

Toteuttaja: Asiakaspalvelu, asiantuntijat, kenttätöitä tekevät, viestintä ja alueiden hallinta

Retkeilyä kohteillamme:

Kohteemme retkeily-ympäristönä tarjoavat jo itsessään mieleenpainuvia luontokokemuksia, mikä itsessään vahvistaa luontosuhdetta. Tutkimusten mukaan luontokokemukset ovat tärkeä osatekijä ympäristövastuullisuuden taustalla, erityisesti tutkimus korostaa alle 12-vuotiaiden luontokokemuksia. Lisäksi luonnossa herikistynyt ihminen on tutkitusti vastaanottavainen myös ympäristöä koskevalle tiedolle.

Toteuttaja: Kaikki Luontopalvelujen työntekijät

Matkailuyhteistyötä:

Perehdytämme yhteistyöyrittäjiä toimimaan alueillamme vastuullisen matkailun periaatteiden mukaisesti. Yrittäjät viestivät ja neuvovat asiakkaita Luontopalvelujen vastuullisten periaatteiden mukaisesti.

Tuemme yhteistyöyrittäjiä tekemään ja kehittämään tuotteitaan k.o. alueen luontoarvot keskiössä.

Toteuttaja: Matkailuyhteistyöhenkilöt, asiakaspalvelu ja yhteistyöyrittäjät

Käytönohjaamista, asiakasviestintää ja markkinointia:

Ohjaamme asiakkaita vastuulliseen palvelurakenteiden käyttöön, tapahtumien järjestämiseen ja asiakasturvalliseen retkeilyyn sekä viestimme retketieteen mukaisesta toiminnasta luonnossa. Markkinoimme kohteitamme sosiaalisen median alustoilla ja verkkosivuillamme nostaen mukaan näkökulmia luonnon-suojelutyöstä, luontoarvoista ja vastuullisesta retkeilystä.

Toteuttaja: Kaikki Luontopalvelujen työntekijät

Perusviestit

Luonto- ja ympäristökasvatuksen sisällön keskeiset sanomat sisällytetään kaikkeen viestintään. Näistä sanomista muokataan alueelliset viestit alueen luonto- ja ympäristökasvatusta suunniteltaessa. Perusviestejä voi hyödyntää kerrottaessa kansallispuistoista, retkietiketistä, vastuullisesta luontomatkailusta jne. Näitä perusviestejä ei siis käytetä tällaisenaan.

Kohderyhmät

Kansallispuistojen ja muiden käyntikohteiden vapaa-ajan kävijät (päiväretkeilijät, vaeltajat, matkailijat ym).

Ns. portinvartijat kuten yhteistyöyrittäjät, opettajat, elinkeino- ja kulttuuritoimijat, tapahtumanjärjestäjät sekä päätöksentekijät

Järjestöt ja harrastajat (esim. partiolaiset, suunnistajat, maastopyöräilijät, kalastajat, metsästäjät)

Lapset ja nuoret (päiväkotiryhmät, koululaiset ja eri ammattialojen opiskelijat,)

Menetelmät

Alueetasolla luonto- ja ympäristökasvatuksen menetelmät valitaan alueen luonteen, resurssien, sen kävijäprofiiliin ja alueellisten tavoitteiden mukaisesti. Jaottelu on karkea ja usein eri menetelmät toimivat kokonaisuutena asiakkaan palvelupolun ajan.

Luonto- ja ympäristökasvatuksen menetelmiä ovat mm:

- Retkeily- ja asiakasneuvonta sekä sisällä että maastossa ja asiakasturvallisuuden varmistaminen
- Verkkoviestiminen (luontoon.fi, some, retkikartta, eräluvut)
- Digitaalisuuden hyödyntäminen mm. pelillisuus, lisätty todellisuus, VR/AR-ratkaisut ja oppiminen verkossa
- Maasto-opasteet
- Tapahtumat ja teemapäivät
- Näyttelyt
- Henkilöopastus sisällä ja maastossa
- Luontokoulu
- Vapaaehtoistyö
- Luonnonhoitotyöt ja niistä viestiminen
- Maaston palvelurakenteiden avulla ohjaaminen ja siitä viestiminen
- Portinvartijoille viestiminen
- Erävalvonta
- Asiantuntijatyö, perehdyttäminen ja kouluttaminen
- Matkailun yritysysteistyö
- Hoidon- ja käytönsuunnittelu (HKS)
- Lupien myöntäminen
- Viranomais- ja mediayhteistyö

Mittareiden lähteitä ovat mm:

1. Hyvän luonto- ja ympäristökasvatuksen periaatteet

On tavoitteellista, sen viestit ovat selkeitä ja rakenne järjestelmällinen.

Hyödyntää monipuolisia, motivoivia ja aktivoivia opastusmenetelmiä, jotka houkuttelevat oppimaan ja osallistumaan.

Sisältää riittävän orientaation ja retkeilyneuvonnan, jotta kävijä tuntee olonsa turvalliseksi.

Sisältää vain muutaman viestin, jotka eivät ole keskenään ristiriitaisia ja välitetään useaa aistia hyödyntäen.

Ilmentää huolenpitoa maapallosta, alueista ja luonnon kiertokulusta ja korostaa luontokohteiden luonnonarvoja pyrkien luomaan arvostavan ja huolehtivan luontosuhteen.

Pohjautuu kävijän kokemuksiin tai havaintoihin ja liittää asiat niihin.

Herättää kävijät ajattelemaan, muuttamaan käsityksiään ja toimintatapojaan.

Keskittyy kokonaisuuksiin sirpaletiedon sijaan. Opastus kertoo keskeisistä ekologisista käsitteistä ja kytkee nämä kävijöiden arkeen.

Ei ole tiedonjakamista, vaan tulkintaa käsiteltävästä aiheesta kävijän ymmärtämälle kielelle. Luonto- ja ympäristökasvatus sisältää myös tiedonjakamista, mutta uteliaisuutta, mielenkiintoa ja seikkailumieltä herättäen.

On kaikilta osin ympäristönäkökohdat ja vastuullisuuden huomioivaa sekä esimerkillistä.

On kohderyhmälle räätälöityä, saavutettavaa ja esteetöntä. Luonto- ja ympäristökasvatuksen menetelmät aikuisille ja lapsille voivat vaihdella.

2. Mitä termejä luonto- ja ympäristökasvatuksen yhteydessä käytetään

Kestävän kehityksen kasvatusta, ympäristökasvatusta

Kasvatuksen osa-alue, joka tukee elinikäistä oppimisprosessia siten, että yksilöiden tai yhteisöjen arvot, tiedot, taidot ja toimintatavat muuttuvat kestävän kehityksen mukaisiksi.

Luonto-opastus

Luonnontuntemusta, luontokokemuksia ja havaintoherkkyyttä painottavaa toimintaa, jossa oppaan tai opastusmateriaalin avulla havainnoidaan ja tulkitaan ympäristöä, sen ilmiöitä ja vuorovaikutussuhteita.

Luontosuhde

Yksilön tai yhteisön ja luonnon välisen vuorovaikutuksen kokonaisuus

Tulevaisuuskasvatusta

Kasvatuksellista toimintaa, jolla pyritään vahvistamaan

yksilön ajatteluun, taitoihin ja tekoihin liittyviä valmiuksia, jotka parantavat mahdollisuuksia selviytyä tulevaisuudessa ja kehittää parempaa yhteistä yhteiskuntaa

Ympäristöviestintä

Yritysten ja yhteisöjen toiminnan ympäristönäkökohtiin liittyvä viestintä. Ympäristötiedon levittäminen ja jakaminen viestinnän keinoja käyttäen

Ympäristötietoisuus

Ympäristönäkökohtien tiedostaminen ja niiden huomioiminen toimintaa koskevia päätöksiä ja valintoja tehdessä

Ympäristövastuullisuus

Yksilön tai yhteisön pyrkimys toimia ympäristön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla oman pätevyyden ja toimintaympäristön tarjoamien mahdollisuuksien mukaan

Lähde: KEKO-kestävän kehityksen kasvatuksen ontologia, <https://finto.fi/keko/fi/>

3. Tehtäväämme määrittelevät mm.

- Metsähallituksen strategia ja vastuullisuusohjelma: ulotamme vastuullisuuden asiakkaisiimme asti.
- Kansallispuistoista annetut lait ja asetukset
- Hallitusohjelma ja sitä kautta ympäristöministeriö
- Ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön ja Metsähallituksen välinen julkisia hallintotehtäviä koskeva tulossopimus
- Julkisten hallintotehtävien tulostavoitekartta 2021–2024: A.6.1 Viestii luonnonsuojelusta ja luonnon kestävästä käytöstä edistäen ympäristötietoisuutta ja luonnon hyvinvointivaikutuksia.
- Luonnonsuojelulaki
- Suomen perustuslaki (11.6.1999/731):
 - 16 §: Sivistykselliset oikeudet ja
 - 20 §: Vastuu ympäristöstä
- Laki Metsähallituksesta (30.12.2004/1378):
 - 4 §: Yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet,
 - 5 §: Muut yhteiskunnalliset velvoitteet ja
 - 6 §: Julkiset hallintotehtävät
- Kysyntä ja tarjonta

Tehtävämme on lisätä asiakkaittemme ympäristötietoisuutta ja vahvistaa kansalaisten luontosuhdetta. Luonto- ja ympäristökasvatusta toteutetaan läpileikkaavasti ja puistoalueiden omia vahvuuksia painottaen.

Luontopalvelujen luonto- ja ympäristökasvatus

1. Kohderyhmät:

- Kansallispuistojen ja muiden käyntikohteiden vapaa-ajan kävijät (päiväretkeilijät, vaeltajat, matkailijat ym)
- Ns. portinvartijat kuten yhteistyöyrittäjät, opettajat, elinkeino- ja kulttuuritoimijat, tapahtumajärjestäjät sekä päätöksentekijät
- Järjestöt ja harrastajat (esim. partiolaiset, suunnistajat, maastopyöräilijät, kalastajat, metsästäjät)
- Lapset ja nuoret (päiväkotiryhmät, koululaiset ja eri ammattialojen opiskelijat)

2. Perusviestit

- Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen varmistaa luonnon sopeutumiskyvyn myös tulevaisuudessa.
- Omaleimaisia ja monimuotoisia kulttuuriympäristöjä ja historiallisia kohteita hoitamalla vaalitaan kulttuuriperintöämme.
- Kestävät kulutustavat edistävät luonnon monimuotoisuuden säilymistä sekä ilmastoviisasta toimintaa.
- Luonnossa liikkuminen virkistää, vahvistaa terveyttä ja lisää henkistä ja fyysistä hyvinvointia.
- Jokainen meistä voi edesauttaa omalla toiminnallaan luontokohteiden viihtyisyyttä ja luonnonarvojen säilymistä.

3. Tavoitteet:

- Antaa perustiedot alueista
- Edistää luonnon- ja kulttuuriperinnön suojelua
- Syventää kävijöiden luonto- ja kulttuurielämyksiä, luonnontuntemusta ja luonnosta saatavia tunnekokemuksia
- Antaa aineksia ympäristövastuulliseen ja aktiiviseen kansalaiskäyttäytymiseen

4. Menetelmiä

- Retkeily- ja asiakasneuvonta sekä sisällä että maastossa ja asiakas-turvallisuuden varmistaminen
- Verkkoviestiminen (luontoon.fi, some, retkikartta, eräluvat)
- Maasto-opasteet
- Tapahtumat, teemapäivät ja näyttelyt
- Luonnonhoito- ja maastotyöt
- Portinvartijoille viestiminen
- Asiantuntijatyö ja kouluttaminen
- Matkailun yritysysteistyö
- Hoidon- ja käytönsuunnitelma (HKS)
- Viranomais- ja mediayhteistyö

5. Tehtäväämme luonto- ja ympäristö-kasvatustoimijana määrittelevät mm.

- Laki Metsähallituksesta
- Suomen perustuslaki
- Metsähallituksen vastuullisuusohjelma
- Kansallispuistoista annetut lait ja asetukset
- Hallitusohjelma
- Tulostavoitteet
- Luonnonsuojelulaki

